

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

Същност на процеса на подготовка на детето за осиновяване

Увод: Настоящите насоки са разработени на база на съществуващата практика до момента, идентифицираните трудности и предизвикателства в процеса на подготовката на децата за осиновяване и имат за цел да подобрят и уеднаквят работата на ангажираните с процеса участници. Насоките са предназначени за професионалистите работещи с децата, които са вписани или предстои да бъдат вписани в регистрите на децата, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване от лица с обичайно местопребиваване в страната и в чужбина - служителите от отделите „Закрила на детето” към дирекциите „Социално подпомагане” в страната, служителите от специализираните институции (домове за медико-социални грижи за деца и домове за деца, лишени от родителска грижа) или от социалните услуги от резидентен тип, за приемните семейства предоставящи услугата приемна грижа и за представителите на акредитираните организации за посредничество при международно осиновяване. Подготовката на детето за осиновяване е от съществено значение за цялостното протичане и успеха на осиновителния процес. Времетраенето е индивидуално за всеки конкретен случай и зависи от възрастта на детето и неговите специфични характеристики и потребности.

Преобладаващата част от децата, които се вписват във водените в регионалните дирекции за социално подпомагане регистри на децата, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване в страната, както и във водения в Министерство на правосъдието, регистър на децата, които могат да бъдат осиновени от лица с обичайно местопребиваване в чужбина при условията на пълно осиновяване, са деца, които в продължителен период от своя живот са били лишени от родителски ласки и грижи, деца, които са били дълготрайно институционализирани, както и деца, изведени от negliжираща среда и/или крайно неподходящи битови условия, поставящи в риск тяхното здраве и живот, които също са били лишени от възможността да изградят адекватна представа за живот в семейна среда и за връзките и отношенията между членовете на семейството, в това число и за грижата, която родителят трябва да полага за отглеждането и правилното развитие на своето дете. Това от своя страна би оказало влияние върху способността на детето да създава нови връзки и отношения на привързаност и доверие. На детето следва да се окаже емоционална подкрепа, с цел създаване на позитивна нагласа към процеса на осиновяване и последваща безболезнена адаптация в новата среда.

Безспорна е необходимостта от информирането и консултирането на децата, които са вписани в регистрите за национално и международно осиновяване по подходящ начин за същността на осиновяването, както и за последиците, които ще настъпят за тях при допуснато осиновяване. Съгласно Конвенцията на ООН за правата на детето е важно да бъде изслушано мнението на детето по въпроси, които го касаят, то има право да формира свои собствени възгледи, като на тях следва да се придава значение, съответстващо на възрастта и зрелостта на детето. За целта обаче е необходимо детето да бъде ясно и недвусмислено информирано за алтернативни на осиновяването мерки за закрила, не просто да бъде запитано дали желае да бъде осиновено, а да бъде подкрепено при формирането на неговите нагласи, включително като се потърси подкрепата от доставчици на различни услуги в общността, например Центровете за обществена подкрепа, Центрове за социална рехабилитация и интеграция и др. Тук следва да се има предвид съобразяването с основните принципи, осигуряващи правото на информираност и зачитане на мнението на детето при формирането на неговите възгледи чрез съответстващи за възрастта и зрелостта му

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

подходи. Също така, в хода на работата с детето е важно е да бъде изяснено доколко то осъзнава и как разбира значението на думата „осиновяване“.

Нуждите на децата, които са били лишени от семейства често са по-големи от това да им бъде предоставено алтернативно настаняване – било то в приемно семейство, било в резидентна услуга или в специализирана институция, тъй като в тези случаи промяната на средата на живот, може да наруши физическото и емоционалното развитие на детето. Поради описаните обстоятелства те са по-уязвими и раними и се нуждаят от необходимата както предварителна, така и последваща подкрепа.

Дирекция „Социално подпомагане“ преценява по какъв начин следва да протекат контактите на кандидат-осиновителите с детето. Тя ги координира със специализираната институция, със социалната услуга – резидентен тип, или с приемното семейство, в което детето е настанено. В случаите на международно осиновяване дирекция „Социално подпомагане“ в сътрудничество с акредитираните организации за посредничество при международно осиновяване уточнява (използвайки различните видове информационно-комуникационни технологии) плана за контактите, като отчита особеностите на провеждането им, произтичащи от правната уредба и нагласите на осиновяващите. Към този момент, тъй като кандидат-осиновителите имат само правото на контакт, като част от изготвения план, ДСП трябва да прецени как да организира контакта, без да навреди на интересите на детето, да запознае кандидат-осиновителите с плана си, а при международното осиновяване – акредитираната организация, с цел да обезпечи неговото спазване.

Република България е ратифицирала Хагската конвенция за защита на децата и сътрудничество в областта на международното осиновяване и определи за Централен орган по смисъла на Конвенцията - Министерството на правосъдието. Съгласно действащото в страната законодателство, Министерство на правосъдието осъществява дейността по международните осиновявания в сътрудничество със съответните български и чуждестранни компетентни органи и акредитирани организации. Всички дейности по международното осиновяване се осъществяват при гарантиране закрила на интересите на детето, при съблюдаване на неговите основни права и съобразно изискванията на чл. 21 от Конвенцията на ООН за правата на детето, който урежда осиновяването, прогласявайки върховенството на висшите интереси на детето. Всички действия във връзка с осиновяването на обществените или частните институции за социално подпомагане трябва да са съобразен с тези интереси, съгласно чл.3, т.1 от Конвенцията.

Настоящите насоки са в съответствие със законодателството в областта на закрилата на детето (с нормативната и подзаконовата нормативна уредба). Съобразени са с разписаните указания и методически насоки, вкл. с Методиката за условията и начина на предоставяне на социалната услуга „приемна грижа“ – стандарт 14; с Методическото указания за сътрудничество и координация при осъществяване на процедури по осиновяване в страната или чужбина на деца, настанени в приемни семейства, социални услуги от резидентен тип или специализирани институции

Цел: Целта на Насоките за подготовка на детето за осиновяване е да се даде една обща рамка за подкрепа на специалистите, които осъществяват директната работа с детето, в посока най-добрия интерес на детето, защита на неговите права и интереси; подобряване и уеднаквяване работата по подготовката на детето, но отчитайки и индивидуалните, вкл. възрастовите специфични характеристики на децата, в т.ч. породени от здравословното им състояние, продължителна институционализация, болезнена раздяла с биологичното семейство или преживяно прекратяване на предходно осиновяване (разсиновяване), или отхвърляне на детето от кандидат-осиновително семейство, специфики в поведението на детето и др.

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

Участници:

Национално ниво:

Министерство на правосъдието, Агенция за социално подпомагане, акредитирани организации за посредничество при международно осиновяване

Съпътстваща подкрепа на национално ниво:

Държавна агенция за закрила на детето – оказване на методическа подкрепа

Регионално ниво:

Регионални дирекции за социално подпомагане

Местно ниво:

Дирекции „Социално подпомагане”, доставчици на услугата „приемна грижа”, доставчици на социални услуги за деца – от резидентен тип, специализирани институции за деца, детски градини, училища и др.

Съпътстваща подкрепа на местно ниво: общини, НПО, с опит и експертиза по темата, в т.ч. Българската асоциация „Осиновени и осиновители” и др.

Описание на ролите на участниците в процеса на подготовка на детето за национално и международно осиновяване

Общи насоки при подготовка за детето за осиновяване:

1. *Вземете под внимание взаимоотношенията на детето с биологичните му родители, с неговите роднини или близки.*
  - съществуващи контакти с биологичните родители, роднини или близки се ограничават в момента, в който има определен подходящ осиновяващ за детето, т.е. в момента, в който ДСП е уведомена от съответната РДСП за това, че от Съвета по осиновяване е определен подходящ осиновяващ за детето;
  - при процедурата по международно осиновяване в момента, в който ДСП е уведомена от съответната РДСП, за постъпила информация от Министерство на правосъдието, че има отправено предложение към кандидат-осиновители, или е уважена молба на кандидат-осиновители, в случаите в които за детето са предприети специалните мерки, предвидени от закона.
2. *Помогнете на детето да разбере, че то не е настанено извън биологичното си семейство, понеже се е държало зле.*
3. *Не говорете лошо за биологичните родители.*
4. *Освободете детето от вината му за неговото пренастаняване или за неговото разсиновяване.*

Много е важно да се работи допълнително с децата, които вече са били осиновени, но осиновяването е прекратено. Необходимо е предварително да се изяснят причините довели до разсиновяване на детето. В тази връзка, при възможност съобразно случая, да се изясни какво детето не е приемало в своето осиновително семейство, с какво не се е съгласявало, какви са били неговите очаквания. В тези случаи е необходима интензивна предварителна работа на психолог с детето за преодоляване на травмата от отхвърлянето. Тази работа трябва да започне при заявка на осиновителя и/или стартиране на процес по извеждане на детето от семейството.

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

5. Уверете се, че детето разбира своето право да има грижовни и любящи родители.

Запознайте детето с предимствата да живее в семейство с оглед не само подобряване на бита, задоволяване на ежедневните му нужди, по-голяма мобилност, осигуряване на по-голямо лично пространство, но и по-добрите перспективи за развитие – при наличието на изяви наклонности и предпочитания (занимания с музика, инструменти, рисуване, спорт и др.). На детето трябва да бъде предоставена достатъчно информация, по подходящ начин, поднесена в подходяща форма, съобразно възрастта и възможността на детето правилно да я разбере, че с осиновяването му ще се промени неговото име, ще има други родители, които ще взимат важните решения за него, ще има нова самоличност, ще живее на ново място, с нов кръг от хора. Важно е детето да бъде достатъчно информирано за всички аспекти на осиновяването, за това, че адаптацията му в новото семейство първоначално може да бъде свързана и с известни трудности.

6. Помогнете на детето да разбере, че приемната грижа е временна, а осиновяването е за постоянно.

Приемно семейство – много важна е ролята на приемните родители в процеса. Те следва да оказват подкрепа на детето и да подпомагат усилията на всички останали участници. От самото настаняване на детето приемният родител следва да обяснява по подходящ и щадящ за детето начин, че то е при него временно докато намери своето семейство, да не се поощряват модели на болезнена привързаност, при които детето се обръща към приемното семейство с „мамо и татко“. Това в особена сила се отнася за случаите, при които приемното семейство не е изразило желание да осинови детето или е изразило намерение да осинови детето, но не е предприело конкретни стъпки в тази насока, въпреки, че са налице изискванията за това. Наложително е още в самото начало на предоставяне на услугата и преди стартиране на осиновителна процедура да се работи целенасочено с приемните родители и децата, настанени при тях в посока на това децата да не се обръщат към приемните родители с „мамо“ и „татко“, а с „лельо“ и „чичо“ или „баба“ и „дядо“. Практиката сочи, че има случаи, при които самото дете изпитва потребност да нарича приемните родители „мама“ и „татко“, но в тези хипотези още при първия случай на такова обръщение от негова страна, приемният родител трябва да обясни отново на детето своята роля и да му предложи заместващо обръщение – по име, „лельо“ или „чичо“, „бабо“ или „дядо“. По този начин се спестява бъдеща емоционална травма за детето след стартиране на осиновителна процедура за настаняването в неговото осиновително семейство, при лицата, които то действително следва да нарича „мамо“ и „татко“, както и се подпомага бъдещата работа за подготовка преминаването на детето от приемната грижа в осиновителното семейство.

При ежемесечните наблюдения много внимателно от страна на социалния работник от ДСП следва да се наблюдава отношението на приемното семейство към осиновяването като възможна алтернатива за отглеждането и възпитанието на детето. За целта се попълва въпросник **/приложение 1/**. При идентифицирана нужда от допълнителна работа с приемното семейство може да се ползва ресурса на проект „Приеми ме“ (с бенефициент АСП), със заявка за индивидуална супервизия или специализирано обучение по темата. В случай, че приемното семейство не сътрудничи и възпрепятства осиновителната процедура, ДСП следва да извърши преглед на случая и да планира при необходимост действия по извеждане на детето от приемното семейство и настаняването му в друго подходящо приемно семейство, резидентна услуга или специализирана институция като крайна мярка. В този случай с детето задължително работи психолог за преодоляване по-плавно и леко на процеса на раздялата.

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

7. *Планирайте редовни срещи с детето, които да са посветени на подготовката му за осиновяване.*

Изключително важно за успешното и плавно протичане на подготовката за осиновяване на детето е поддържане положителна нагласа към осиновителната процедура през цялото времетраене, а не инцидентно и непосредствено преди осъществяване на контакт с кандидат-осиновители.

8. *Създаване на „Книга на живота“ - обръща се внимание на фактите, отговаря се на въпроса „Защо“, обръща се внимание на чувствата, на моментите на раздяла и на плановете за бъдещето.*

9. *Помогнете на детето да изгради позитивна идентификация, която да не е обвързана с фигурите на биологичните/приемните родители.*

10. *Изследвайте причината за нежелание на детето да бъде осиновено, в случай, че в хода на подготовката изрази такова. Изследвайте доколко нежеланието на детето да бъде осиновено е свързано със страховете му /вкл.от неизвестното поради липса на преживелищен опит по повод осиновяването/.*

В този случай е важно да се проучи дали има външна намеса за това решение на детето, кои фактори влияят на това негово негативно отношение към осиновителния процес. Когато се установи, че това се дължи на отстраними причини, следва да се планират адекватни мерки и дейности за тяхното отстраняване, след което да се планира продължаването на подготовката. В тази посока могат да се разиграват сценарии, да се влиза в роли, с цел онагледяване на семейната система след осиновяването.

Вариант I

Възрастова група: за деца до 7 години

Профил: деца, настанени извън семейна среда, за които реинтеграцията в биологичното семейство или настаняването в семейства на роднини или близки не е възможно, а именно деца, настанени в приемно семейство, в социална услуга от резидентен тип или в специализирана институция за деца, вписани в регистър на деца, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване (за национално осиновяване) или в регистъра на деца, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване от лица с обичайно местопребиване в чужбина (за международно осиновяване).

Времетраене и периоди на работа: подготовката започва при залагане в плана за действие на цел „осиновяване“, т.е. преди предстоящото вписване на детето за национално осиновяване. В този етап подготовката се състои в разясняване на детето и предоставяне на достатъчно информация какво означава осиновяването. Детето следва да бъде информирано и консултирано по разбираем за него начин за статута му при продължаването на престоя му в съответната услуга.

Последващ етап на подготовката е провеждане на интензивни (в кратки срокове) подготвителни действия, които се планират и осъществяват, вкл. с подкрепата на услуги от общността, при определяне на подходящ осиновяващ за детето.

Препоръчва се преди провеждането на контакта между детето и осиновяващите да се осъществи една предварителна и планираща среща между специалистите и лицата, полагащи грижи за детето (представители на ДСП/ОЗД, социална услуга от резидентен тип, специализирана институция и приемното семейство, на по-късен етап вкл. на акредитирана организация) без присъствие на детето. Целта е да се планират и координират действията и конкретните стъпки и отговорности на всяка от ангажираните страни за изпълнението на Плана за действие, в т.ч. за подготовка на

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

детето за осиновяване в зависимост от възрастта и степента му на развитие, а на по-късен етап и за осъществяване на личния контакт с осиновяващите и т.н.

Ключови аспекти при подготовката на детето:

- Подготовката следва да започне рано (а не само в последните месеци преди детето да напусне приемната грижа, резидентната услуга или институцията) чрез редовни разговори относно бъдещето на детето и помагайки му да успее да култивира отношенията, които му осигуряват подкрепа.
- Използване на думи, които са разбираеми за детето.
- Обяснете значението на идеята за постоянството и сигурността при осиновяването. Например това, че постоянните взаимоотношения са семейни отношения и то такива, които се изграждат, за да продължат да съществуват до края на живота. Осиновяването прави тези семейни отношения законови.
- Тъй като „осиновяването“ може да е много плашеща дума, е добре да се уверим, че разбираме добре какво преживява и какво приема, като перспектива всяко дете, за да можем да им помогнем с притесненията и въпросите им.
- Говорейки за осиновяването подкрепете детето в това то да разбере възможностите, които са пред него, за да му се помогне да изгради умения за самоопределяне и да използва своето право на глас. Информиранието за това какво предстои да се случи, включително и информация за отделните елементи от процеса, са предпоставка за намаляване на напрежението и страха на детето от непознатото.
- Разучете и за външни източници, които биха подкрепили детето в това то да разбере обективно какво е осиновяването и приемната грижа. Такива външни източници могат да бъдат – социална услуга в населеното място, където живее детето; хора, на които детето се доверява – учители, работещи в услугата, в която е настанено детето и др.
- Използвайте срещи между вече осиновени деца, които евентуално са по-големи и такива, които им предстои осиновяване, за да обменят опит и да чуят за преживяното от първа ръка или материали за осиновени деца. Това на практика е осъществимо, ако съответната дирекция „Социално подпомагане“ разполага със съгласието на осиновители, осиновеното от тях дете да участва в такива срещи.

Кой работи с детето: работа със социален работник/психолог/външен специалист. Препоръчва се работата да бъде провеждана ежеседмично извън обичайната среда за детето - извън рамките на специализираната институция, резидентната услуга или приемното семейство. Желателно е да се използва ресурса на Центровете за обществена подкрепа и с детето да работи психолог, който да го подкрепя през целия процес и на когото детето да се доверява. Целесъобразно е социалната услуга, която ще работи с детето за подготовката му за осиновяване да разработи своя примерна програма, по която да реализира процеса. По този начин ще има възможност за гъвкавост, съобразно потребностите на детето, въвеждане на иновативни подходи на работа и др. Социалната услуга от резидентен тип или специализирана институция, в която детето е настанено – следва добре да координира и планира действията си с ДСП, в съответствие със заложените в плана за действие дейности за подготовка на детето за осиновяване. Добре е в този процес да участва психолог и служителят, с който детето е изградило добра доверителна връзка и привързаност.

- Целта е да бъде изградена връзка на сигурност и да се създаде усещане за доверие у детето с някого извън обичайната му среда; да се изгради неговото

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

самосъзнание за отделна личност, притежаваща свое минало, настояще и бъдеще, изпълнена със спомени, но и с мечти. Целта е по подходящ за детето начин то да се подготви за промяната, която му предстои, да се подпомогне да си представи новия начин на живот, новото семейство и новите потенциални възможности (нови приятели, нова среда, включително училищна и т.н.)

Вариант II

Възрастова група: за деца над 7 години

Профил: деца, настанени извън семейна среда, за които реинтеграцията в биологичното семейство не е възможна опция, настанени в приемно семейство, в социална услуга от резидентен тип или в специализирана институция за деца, вписани в регистъра на деца, които могат да бъдат осиновени при условията на пълно осиновяване, включително от лица с обичайно местопребиваване в чужбина (за международно осиновяване).

Следва да се изследва и да се има предвид и мнението на детето (особено при по-големите деца над 10 години). В тази връзка, важно е да се отбележи, че за допускане на осиновяването децата над 14 години следва лично да заявят съгласие за осиновяване пред съда и трябва да бъдат подготвени за това. Информиранието за това какво предстои да се случи, включително и информацията за отделните елементи от процеса, са предпоставка за намаляване на напрежението и страха на детето от непознатото.

Времетраене и периоди на работа: специфичната подготовка /извън тази в общите насоки/, започва при вписване на детето в регистрите за национално или международно осиновяване. В този етап съществена част от подготовката се състои в разясняване на детето и предоставяне на достатъчно информация какво означава международното осиновяване.

Последващ етап на подготовката е провеждане на интензивни (в кратки срокове) подготвителни действия, които се планират и осъществяват, вкл. с подкрепата на услуги от общността, при определяне на подходящ осиновяващ за детето.

От изключително значение е интензивната работа с деца, които на висока възраст са изведени от биологичното семейство или които се отглеждат в дадено приемно семейство, в услуга от резидентен тип или в специализирана институция по-продължителен период от време и се идентифицират изцяло със средата. В не малко от случаите настаняването е предхождало дълго време настъпване на обстоятелствата за вписване в регистъра. В повечето случаи възникват травми и категорично отхвърляне на възможността за осиновяване.

Ключови аспекти при подготовката на детето за международно осиновяване:

Първа фаза:

- Отговарящият за конкретното дете/конкретните деца социален работник да го/ги уведоми в подходяща форма, че то/те са вписани в регистрите за международно осиновяване, което означава възможен бъдещ живот и семейство в чужбина.
- Ако детето поддържа някакъв контакт с биологични родители и/или други близки и роднини, които обаче не са подали заявление за отглеждане на детето в семейна среда, социалният работник трябва да обясни на детето по подходящ за възрастта му начин, че родителите/роднините/близките нямат възможност (а в някои случаи и желание) да се грижат за него и това, че идват да го видят понякога или се обаждат по телефона не променя ситуацията. Да се помогне на детето да разбере, че има шанс да попадне в семейна среда на осиновители,

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

където то ще има родители завинаги, които да се грижат за него, да му предоставят възможност да учи и да се развива, за да има по-добро бъдеще и по-хубав живот.

- Отговарящият за конкретното дете/конкретните деца социален работник (в съвместна работа с психолог и лицето/та полагащо/и грижи за детето) да работят за поддържане и повишаване желанието/мотивацията за семейство с акцент в чужбина, както и за отнемане на страховете на детето/децата, съотв. фрустрация, произтичаща от различни фактори, като например:
  - езиковата бариера при общуването с кандидат-осиновителите и тревогата, свързана с предстоящия живот в нова държава с чужд език. На детето/децата се разяснява, че по време на личните срещи с кандидат-осиновителите ще присъства преводач, че (ако има такава възможност в съответното населено място) за детето/децата ще бъде ангажиран преподавател по чуждия език, както и се споделят наблюдения и опит, че след потапяне в чуждоезиковата среда, децата много по-бързо научават чуждия език.
  - раздялата със значимите за детето хора (приемни родители, референтен възрастен, близки/роднини, приятели). Детето може да бъде успокоено, че осиновителите биха проявили разбиране и уважение към връзката на детето със значимите за него деца и възрастни и биха били склонни да се уговорят подходящо време и начин, така че детето да поддържа връзка с тях (обикновено е чрез разговор по скайп/обмяна на снимки и кратки текстове по имейл или социални медии).
  - Ако детето вече е преживяло неуспешни контакти и/или неуспешна осиновителна процедура и ако това продължава да предизвиква тревожност и страхове у него, трябва да се работи изрично в посока на това да бъде успокоено и да му се обяснява, че хората са различни, че невинаги всяка осиновителна процедура е успешна, а в случай, че изпитва чувство на вина за неуспешния контакт/осиновителна процедура, да се работи с него за преодоляването му и да бъде уверявано, че и то е дете, което заслужава да има свой дом и семейство завинаги.
  - неразбирането на сроковете на формалните процедури по осиновяване- на детето се разясняват по достъпен начин сроковете за развитието на процедурата, така че във времето след срещата с кандидат-осиновителите и до финализиране на процедурата детето да няма усещането, че е „забравено“ или „изоставено“.

Втора фаза:

- Акредитираната организация влиза във връзка с отговарящия за конкретното дете/конкретните деца социален работник и му предоставя информация за осиновяващите: имена, възраст, професия, местожителство, при нужда снимки на кандидат-осиновителите, на населено място, на жилище/къща, домашни любимци, на любими занимания, а в случай че е подходящо, и преведено на български език писмо от кандидат-осиновителите до детето/децата и т.н., в случай, че съответния осиновяващ е заявил ясно намеренията си.
- Отговарящият за конкретното дете/конкретните деца социален работник (в съвместна работа с психолог и лицето/та полагащо/и грижи за детето) предоставя получената информация в подходяща форма и по подходящ за детето начин, съобразно възрастта и степента му на развитие.
- Отговарящият за конкретното дете/конкретните деца социален работник (в съвместна работа с психолог и лицето/та полагащо/и грижи за детето)

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

задълбочава работата си от Първата фаза като я изпълват с конкретни данни за конкретно семейство – страна, населено място, жилище, език, особености на професиите като предоставената информация служи за мотивиране и отнемане на страховете, без да се създава идеалистична представа за бъдещото положение на детето и неоправдани очаквания, които по-късно да доведат разочарования, съотв. негативни реакции.

- Отговарящият за конкретното дете/конкретните деца социален работник (в съвместна работа със структурите, отговарящи за приемната грижа, съотв. психолог) преди и по време на контакта между конкретно дете/конкретни деца с осиновяващи-чужденци обезпечават пълното съдействие на приемни родители, служители на социалната услуга от резидентен тип (напр. ЦНСТ) и други институции за провеждания контакт като се обръща особено внимание на това последните да подкрепят водещия социален работник по начин, който да съдейства при децата да не възниква конфликт на лоялността.
- Отговарящият за конкретното дете/конкретните деца социален работник предоставя на Акредитираната организация информация за него/за тях (физически особености и такива в поведението, предпочитания, интереси, таланти, способности, страхове и др.) с цел последната да подготви осиновяващите за предстоящите срещи.
- Отговарящият за конкретното дете/конкретните деца социален работник присъства на контакта като:
  - предоставя възможност на осиновяващите, за определени времеви периоди, да останат насаме с конкретното дете/конкретните деца, в зависимост от възрастта, потребностите и степента на развитие;
  - подкрепя и съдейства активно на комуникацията между участниците в срещите, и по време на осиновителната процедура;
  - предоставя (в рамките на закона) всяка изискуема от осиновяващите информация за конкретното дете/конкретните деца;
- В хода на международните процедури за осиновяване – до финализиране на процеса по осиновяването и предаването на конкретното дете/деца да продължи горе описаната работа, за да се осигури спокоен и плавен преход към семейна среда като при предаването на детето/-ата да се предостави и всяка допълнителна информация, която би била полезна с оглед бъдещата им адаптация в конкретната семейна среда, в конкретната държава като се отчитат и особеностите на тази среда и държава, познати на социалния работник.

Допълнителни Насоки при подготовка за детето за международно осиновяване (следват се и общите насоки):

1. *Да се изтъкнат определени предимства на бъдещото положение (а не че то/те са отказани и не могат да бъдат осиновени в страната, отказани от чужденци, разосиновени);*
2. *Да се обяснява бъдещето положение в семейна среда и в нова жизнена среда и условия чужбина (дом, училище, възможности за спорт и други занимания – музика, инструменти, занимания извън дома);*
3. *Да се отнемат страховете във връзка с комуникацията с бъдещи родители-чужденци – свързване на обучението в училище по чужд език (доколкото има такова) с възможности за комуникация с чужденци, мотивиране за повишаване интереса от такова обучение за улесняване на комуникацията;*

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

4. Да се отнемат се страховете във връзка с възможни негативни реакции на приемни родители, представители на ЦНСТ и на други съществуващи институции за деца;
5. Да се обяснява, по разбираем начин, осиновителната процедура и нейните етапи и продължителност.

Важно е детето да бъде запознато, че процедурата отнема продължителен период от време, през който е важно да се поддържа положителната нагласа към осиновителната процедура чрез телефонни контакти, интернет комуникация и др., писмена кореспонденция чрез посредничеството на акредитирана организация.

Вариант III Деца с тежки множествени физически и/или умствени увреждания

Възрастова група: от 0 до 18-годишна възраст

Профил: деца с множество тежки физически и/или умствени увреждания, вписани в съответния регистър за пълно осиновяване, настанени в социални услуги от резидентен тип или в специализирани институции

Времетраене и периоди на работа: подготовката при тези деца, предвид естеството на заболяването често не може да бъде осъществена чрез вербална комуникация и обясняване на детето на значението на осиновяването. Тези деца няма как да разберат какво е осиновителен процес, къде ще живеят /в каква къща/, кои са „новите“ им родители. По тази причина обяснителният процес от социални работници и дори психолози е неефективен.

Ключови аспекти при подготовката на детето:

- При поискване от страна на Министерство на правосъдието или на регионална дирекция за социално подпомагане, директорът/ръководителят на услугата отговаря за изготвянето на план за протичане на контакта (със становище), в който се отразява по какъв начин следва да протече контакта с кандидат-осиновителното семейство, предвид спецификите на заболяването/уврежданията на детето, в каква среда, как да се осъществи присъствието на контакта, какво привлича вниманието на детето и др. от важност, съобразно всеки индивидуален случай, за да се предотвратят евентуални рискове или да се намали тревожността у детето от контакт с непознати хора.
- За изготвянето на плана за протичане на контакта директорът/ръководителят на услугата, при необходимост може да потърси и съдействие от специалисти, съобразно заболяването на детето: психолог, детски психиатър, педиатър, кардиолог, невролог или др.
- Определят се дати за опознавателни срещи с кандидат-осиновителите (най-малко 7 дни предварително)
- Препоръчва се преди провеждането на контакта между детето и осиновяващите да се осъществи една предварителна и планираща среща между специалистите и лицата, полагащи грижи за детето - представители на ДСП/ОЗД, социална услуга от резидентен тип, или специализирана институция, при международно осиновяване с присъствие на представител на акредитирана организация, без присъствие на детето, като тази среща може да е предшествваща в деня на определения контакт с детето. Целта е да се планират и координират действията и конкретните стъпки и отговорности на всяка от ангажираните страни за плавното протичане на контакта с детето. Така сформираният екип съдейства, ако осиновяващите са поискали такава, да се предоставят отговори на

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

евентуални допълнителни въпроси относно състоянието и обгрижването на детето. За срещата се води протокол.

- От своя страна, социалният работник от ДСП, водещ случая на детето, координира осъществяването на одобрените дейности с акредитираната организация-посредник на осиновяващите и следи за изпълнението им.
- Следва срещата с детето, кандидат-осиновителите и представител на услугата, и социалният работник от ОЗД като по преценка може да присъства и друг специалист в определените дни за контакти (5-дневен контакт при международно осиновяване).
- Водещият случая на детето социален работник, отразява резултатите от предварителната среща на специалистите с кандидат-осиновителите и за начина, по който е протекъл контакта им с детето, вкл всяко друго обстоятелство от значение в процедурата по осиновяването му, в удостоверението, което се предоставя на Министерство на правосъдието или в нарочен протокол, който се предоставя на съответната регионална дирекция за социално подпомагане (при национално осиновяване).

Вариант IV Сиблинг групи

Профил: братя и сестри /големи сиблинг групи/, вписани в съответния регистър за пълно осиновяване.

Ключови аспекти при подготовката на детето: спазват се общите насоки, както и тези посочени във **Вариант I** и **Вариант II**, в зависимост от осиновителната процедура.

- *Да се обясни на всяко едно от децата колко е важно съхраняването на родствената и емоционална връзка между тях;*
- *В случаите, в които децата са в различни услуги да се стимулира поддържането на връзка помежду им;*
- *Децата да бъдат насърчавани да споделят помежду си и да „градят“ съвместно планове за бъдещото си отглеждане в осиновително семейство;*
- *Да се стимулира поддържането на контакт помежду им чрез телефонни контакти, интернет комуникация и др., писмена кореспонденция чрез посредничеството на услугата или лицата, при които са настанени. Това изрично трябва да бъде заложено в плановете за действие на децата от страна на съответната/ите дирекция/и „Социално подпомагане“.*

Мониторинг: в срок до 30.11.2018 г. всяка една от отговорните институции да мониторира прилагането на Настоящите насоки от гл. т. на подобряване на междуинституционалното сътрудничество, подобряване на работата, свързана с подготовката на децата за осиновяване – АСП, чрез обобщаване на информация от териториалните си структури и дейността на Съветите по осиновяване, МП, на база на разглежданите случаи в Съвета по международни осиновявания, също така и след обобщаване на информация от акредитираните организации за посредничество при международно осиновяване. Обобщените информации да се изпратят в ДАЗД, която се задължава в срок до 31.12.2018 г. да организира среща на заинтересованите страни и да представи резултатите, а при необходимост да инициира сформирването на работна група за актуализирането на Насоките за подготовка на децата за осиновяване.

Методически насоки за подготовка на дете за осиновяване

Насоките са разработени от междуинституционална работна група, сформирана със Заповед №РД-06-5/22.01.2018 г., изм. и доп. със Заповед №РД-06-6/06.02.2018 г., Заповед №РД-06-15/30.03.2018 г. и Заповед №РД-06-29/31.05.2018 г. на председателя на ДАЗД, утвърдени от председателя на ДАЗД и съгласувани с всички заинтересовани институции и представители на организации – Министерство на правосъдието, Министерство на труда и социалната политика, Министерство на здравеопазването, Агенция за социално подпомагане, Столична община, акредитирани организации за посредничество при международно осиновяване – Сдружение „Веста“, Фондация „Родители за децата“ и Сдружение „Приятел на децата – клон България“, Българска асоциация „Осиновени и осиновители“

Използвани съкращения:

МП – Министерство на правосъдието

МТПС – Министерство на труда и социалната политика

МЗ – Министерство на здравеопазването

ДАЗД – Държавна агенция за закрила на детето

АСП – Агенция за социално подпомагане

ДСП – Дирекция „Социално подпомагане“

ОЗД – Отдел „Закрила на детето“

ЦНСТ – Център за настаняване от семеен тип

